

GRYZIENIE (79) *sb n*

gryzienie (77), **grzyzienie** (2); gryzienie : grzyzienie *RejKup* (1 : 1), *Mącz* (11 : 1).

Pierwsze e jasne, końcowe pochylone.

sg *N* gryzienié (25); -é (3), -(e) (22). ◇ *G* gryzieniã (16); -ã (9), -(a) (7). ◇ *D* gryzieniu (3). ◇ *A* gryzieni(e) (24). ◇ *N a. A* gryzieni(e) (1). ◇ *I* gryzienim (3) *BierEz*, *SkarŻyw*, *CzechEp*, gryzieni(e)m (2) *FalZioł*, *ModrzBaz*. ◇ *pl N* gryzieniã (1). ◇ *A* gryzieni(a) (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w. (z Cn); poza tym XVIII w. s. v. gryźć.

I. Rzeczownik od „gryźć” (75) :

1. Cięcie „rozrywanie, miażdżenie czegoś zębami; remorsus *BartBydg*; rosio *Mącz*; arrosio *Modrz* (7) : Swym gryzienim mnie nie łzkodziłz/ Swoie zęby iedno káziłz *BierEz Rv; BartBydg* 130b; *GlabGad* I5; *Mącz* 357b, c; tedy fię y tym fámy^m iż fã Antychriřtãmi/ iãko myłz fwym gryzienim/ wydawãiã *CzechEp* 336.

Wyrażenie: »paznokcia gryzienie« (1): Ale iest ich wiele tãkiego przyrodzenia/ ktorzi z máluczkiey rzeczy łacno biorã wielkie obrãżenia. Z ledã słoweczkã/ [...] pãznogciã gryżenia [...] ábo infzey poftãwy/ o ktorey tãk rozumieã żeby ich wzgãrdę znãczyłã. *ModrzBaz* 66.

2. Ukąszenia pasożytów i ból od tego pochodzący; verminatio *Mącz* (6) : Pueri verminant, Mãyã grizienie/ robaki w żywocie. *Mącz* 485a.

gryzienie czego (2): á tim zęby bolãcze od chrobakow grizienia płokać *FalZioł* V 80, V 80.

gryzienie od czego (3): á thym fie mãzã ná kãżdy mieřãc/ á tymże gryżenia od wfzy y pcheł vchodzi *BielKron* 262. *Cf* *gryzienie od czego w czym*.

gryzienie od czego w czym (2): Grizienie wzywocie od iakichkolwiek chrobakow oddalã. *FalZioł* ‡8b, I 110c.

3. Ostry, samorzutny ból jako objaw choroby organizmu; rosio (stomachi intestinorum) *Calep*, *Cn*; chordapson, dysenteria, ileos, tormina, torsio stomachi, vermina *Mącz*, *Cn*; morbus tenuioris, uteri dolores *Mącz*; strophus, tortura, volvolus *Cn* (49) : Niepłodnã niewiaftę łprawuie ku poczëciu/ zařtanowienie rzeczy iey przeprawia/ gryzienie iey odeymuie *FalZioł* II 7c, I [115²]b, 155b, IV 10b; Tak mie barzo żiwot bolj Niewjm jako fyę napolj Od gryżenia nierozpadnie *RejKup* q7v, q2v; *SienLek* S2; *Calep* 926b.

gryzienie czego (2): mocż bronj od zařtanowienia y gryzienie iego odeymuie *FalZioł* II 7c. *Cf* »gryzienie żywota«.

gryzienie z czego (1): ROmienkowa wodka poranu pitha [...] grizienie z wrzodow wñętrznych oddalã *FalZioł* II 10c.

gryzienie na czym (1): Chordapson, Morbus tenuioris intestini, Ileos vulgo, Iliaca passio, Gryzienie á tesknořć ná wãpiu/ kłocie w żywocie. *Mącz* 52a.

gryzienie w czym (28): Żywot to [trunek] dobrze przepułzcza Kto w nim cięłzkie gryżenie ma. *SienLek* 99v. *Cf* *Wyrażenia*.

W charakterystycznych połączeniach: gryzienie ciężkie, długie, niewieřcie (2); gryzienie mieć (4), odejmowãć (2), odpãdzãć, uleczãć, uskromić (2), uspokajãć, uřmierzãć (4), uzdrawiãć.

Wyrażenia: »w brzuchu gryzienie« [szyk 2 : 1] (3): nadymanie y gryzienie w brzuchu vfmierza *FalZioł* I 143b; *SienLek* 99v, 107v.

»gryzienie w trzewach« (1): grizienie w trzewach y cieczenie gich vfmierza *FalZioł* II 10d.

»gryzienie wewnętrzne« (3): *FalZioł* I 119c, 139d; Dałem mu potym lekarstwo/ iż był prozen gryżenia wewnętrznego *BielKron* 459v.

»gryzienie w żołądku, żołądkowe« [szyk 6 : 2] (5 : 3): Wino w ktorym by był warzony izop s figami/ z nafieniem włoskiego kopru/ [...] bolenie y grizienie żołądkowe odpadza y zatłumia. *FalZioł* I 66d, I 68d, 137c, IV 5b; *Mącz* 52a, 269b; rownie iako plałtr miodu poki w vfciech poty łotko/ á potym záfie w żołądku długie gryzyenie á długie bolenie po nim bywa. *RejPos* 261; *Oczko* 10.

»gryzienie (jest, bywa) w żywocie, żywota« [szyk 18 : 2] (19 : 1): *FalZioł* †8b, I 30b, 60a, 119a, III 24d; *GlabGad* K6; Tormina, Grzizienie w żywocie/ biegunká *Mącz* 458d, 269a, 459b, 485a; *SienLek* 17, 99 [4 r.], 99v, 103, S2v; Druga woła Dyptanu/ dobry ná omdlenie/ Vfkromi to niewieście/ w żywocie gryżenie. *BielSat* D2v [*idem*] *BielRozm* 27.

Szeregi: »bolenie (a. boleść), (i, a) gryzienie« [szyk 3 : 1] (4): bolenie y wżelkie grizienie ktore bywa w działach: oddala *FalZioł* V 80v, I 66d, 139c; *RejPos* 261.

»darcie i gryzienie« (1): á gdy ku themu przyłożyłz noczydzień ziele/ á wwarzywży będziefz fie napijał, abowiem darcie y gryzienie ktore bywa w żywocie oddala *FalZioł* I 119a.

»gryzienie, kłocie« (1): gryzienia, kłocie ktore bywa w żywocie: vfmierza/ y flegmę grubą w ielitach trawi *FalZioł* II 4d.

»gryzienie albo morzenie« (1): Z kąd przychodzi grizienie albo morzenie w żywocie. *GlabGad* K6.

4. *Niszczące działanie na powierzchnię czegoś wskutek posiadanych właściwości chemicznych* (5) : Też żywe frebro Sublimatum/ tho iefth przepalone/ Iefth iad zabijający człowieka/ takież y gałzone dla wielkiego gryzenia *FalZioł* III 35c; bo iefthliby tego zaniechał długo nie otworząc/ tedy [jad] wczyni głęboką iamę w cieie: fwem iadowitem grizieniem *FalZioł* V 71, I 72a, 92b, V 100v.

5. *Wywoływanie psychicznego bólu, udręczanie, niepokojenie; morsus Modrz; morsus animi a. doloris Cn* (8) : Iákoby ten [...] niebył w kłamłtwie od wfałnego fwego fumnienia przeświadczon: ktorego gryżenie ludziom dobrym ma być cięższe/ niż ktore zádanie. *ModrzBaz* 60.

Wyrażenia: »gryzienie sumnienia« = *intemperiae Mącz* (7): *Murm* 48; Synderesis [...] superior pars rationis, grizenye somnyenya *BartBydg* 144; Lepyey iż fie doftánye z dobrego náuczycyela do żywota wiecznego/ niželiby [...] zá inłfemi Heretykámí isć myał/ to yełt/ ná to myełce kędy žal á gryżyenye fumnyenya pokát czału łtawác będzye. *GliczKsiąż* L5v; *Mącz* 141b, 172a; *LatHar* 160 marg, 581.

II. *Rzeczownik od „gryźć się”: zmartwienie, udręka, wyrzuty sumienia; cruciatus, stomachus Modrz* (4) : ále by thák profto bez żadnego gryzienia łzli zá máiętnościami: á w ten czás/ iuż by nie byli niefrzymawálemi/ ále by byli rołpułtnemi *Górndworz* Ff4v; Nigdy okrom ołobliwego grizienia/ ná ten nieporządek pátrzyć niemogę/ gdy widzę/ áno miłtrze łzkolne práwie zá nic máią *ModrzBaz* 134, 65v; *SkarŻyw* 600.

Synonimy: I. 1. *głodanie*; 2. *kąsanie*; 3. *bol, bolenie, boleść, choroba, ciężkość, darcie, kłocie, kolka, łamanie, morzenie, rzezanie, strzekanie.*

Cf [GRYZAWKA], GRYŹĆ, GRYŹĆ SIĘ

